

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**Agrártermelés és agrártársadalom Hajdúnánáson
az 1930-as évek második felétől az 1970-es évek végéig**

Csiszár Imre

Témavezető: Dr. Orosz István

DEBRECENI EGYETEM

Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Debrecen, 2015.

1. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A doktori értekezés téziseinek, kiindulási koncepciójának, módszertanának és az elért eredményeknek az ismertetését megelőzően a munka közvetlen előzményeire, célkitűzéseire és a témaválasztás indokaira kívánok kitérni.

A PhD értekezés földrajzi helyét Hajdúnánás jelenti, egy olyan kisváros, melynek lakói a hajdúk letelepedését követően egyre inkább a mezőgazdaság felé fordultak. Megélhetésüket és boldogulásukat ettől kezdve kevésbé a fegyverforgatásban, sokkal inkább a növénytermesztés, valamint az állattenyésztés harmonikus egységében, a tradicionális paraszti gazdálkodásban találták meg, amelynek évszázados tapasztalatokra épülő szokásrendszerét emberöltőkön keresztül hagyták egymásra. A városi élet és a határban elterülő földeken, a gazdálkodás központjainak számító tanyák világa békésen megfér egymás mellett egészen addig, míg a XX. század véget nem vetett ennek az életformának.

A rendszerváltás előtt a termelőszövetkezeti rendszer uralta a magyar mezőgazdaságot és a hagyományos paraszti világ már csak nyomaiban szűrődött át a nagyüzemekre épülő közös gazdálkodás keretein. Az öregek elbeszélései, a család emlékei a régi világról és annak felbomlásáról, a földosztásról és az erőszakos kollektivizálásról, az agitálásról, a megélhetés nehézségeiről, kétség kívül szerepet játszottak abban, hogy tudományos érdeklődésem is a magyar agrárium felé fordult.

A mezőgazdaságban a XX. század során végrehajtott jelentős átalakítások, rövid időn belül többször is rendszerszinten formálták át a teljes gazdaságirányítási rendszert, s mindez mélyreható társadalmi változásokkal járt együtt. A változások fő mozgatója természetesen a politika volt, vagyis azok a radikális politikai fordulatok, melyek a második világháborút követően az élet minden területére kihatottak.

A hagyományos mezőgazdaság a nagybirtokok rendszerére épült, amelyben a paraszti társadalom nagyfokú differenciálódásának köszönhetően széles rétegek kényszerültek mezőgazdasági idénymunkákból, napszámból, alkalmi munkából megélni. A saját földhöz jutás, az önálló gazdává válás elérhetetlen álmom volt csupán, ám az első világháborút követően ismételtelen felerősödtek azok a hangok, amelyek a magyar társadalom többségét kitevő agrártársadalom legnagyobb alsó rétegeinek a földhöz juttatását követelték.

A Nagyatádi-féle földosztás még csak a feszültségek levezetésére szolgált, ám 1945-ben már politikailag is reálissá vált a nagybirtokok szétoztásával járó átfogó földreform. Hajdúnánáson és általában az Alföldön klasszikus nagybirtokok nem léteztek, így itt főként a 100 holdnál nagyobb birtokok, a háborús bűnösök, vagy annak kikiáltott magánszemélyek, az egyházak és egyéb jogi személynek tekinthető intézmények földjének az elkobzása vagy megváltása képezte a földosztás alapját.

A régóta várt földreform azonban sok életképtelen birtok létrehozását eredményezte, mivel az úgazdák többsége nem rendelkezett megfelelő eszközökkel, gépekkel, állatállománnyal, vetőmaggal, és szakismerettel ahhoz, hogy hatékony gazdálkodást folytathasson. A kommunista hatalomátvételt követően viszont már nem is volt cél az említett feltételek biztosítása, az egyéni gazdálkodás segítése. Magyarország szovjetizálásának nem titkolt célja a mezőgazdaság esetében egyet jelentett a szovjet kolhozrendszer átvételével és a közös gazdálkodásra, a tervutasításra történő áttéréssel.

A szocialista nagyüzemek világa, a szovhozok és a kolhozok rendszere nagyon távol állt az egyéni gazdálkodáshoz szokott hajdúsági parasztok elképzeléseitől és minden erejükkel igyekeztek ellenállni a szövetkezetesítés meg-megújuló kampányainak.

A Rákosi-korszak, de 1956 után a Kádár-rendszer is az ország életének a totális irányítására és felügyeletére törekedett, s ez alól nem volt kivétel az agrárium és az agrártársadalom sem. A nagyüzemi mezőgazdaságnak az adott

politikai környezetben nem volt alternatívája, s ez a forradalom leverését követően mindenki számára egyértelművé vált. Az ellenállás még egy ideig folytatódott, de a kolhozosítás harmadik, a korábbiakhoz hasonló módszerekkel végrehajtott hullámát már teljes siker koronázta.

A termelőszövetkezetek működése nagyon nehezen indult, s a vele szemben megnyilvánuló ellenérzések a megélhetés nehézségei miatt kezdetben csak tovább erősödtek. A rendszer átszervezését, racionalizációját követően a szövetkezeti tagok beleszólási joga is növekedett a fontos döntésekbe, s mindez együttesen eredményesebb termelést tett lehetővé. Az életszínvonal fokozatosan emelkedett, s a tagság nagyüzemekhez fűződő viszonya is megváltozott.

Hajdúnánáson is megfigyelhető volt ez a jelenség. A korábban gyűlölt szövetkezet az 1970-es, 1980-as évekre a vidéki élet természetes kerete, a helyi közösség mindennapi életének, a munkának és a kikapcsolódásnak, az elérhető kulturális és művelődési lehetőségeknek a színtere lett.

2011 novemberében a hajdúnánási „Kítaszítottak” című kiállítás megszervezésében vettem részt, amely során a város XX. századi szenvedéseinek igyekeztünk emléket állítani. Külön mutattuk be a legnagyobb traumákat okozó történelmi eseményeket, a holokausztot, a szovjet megszállást és az ártatlan civilek elhurcolását, a Rákosi-korszak éveit, valamint az 1956-os forradalom és szabadságharc helyi eseményeit és az azokat követő kegyetlen megtorlást. A sort a kollektivizálással zártuk, amely jelentőségét, módszereit, brutalitását illetően ugyanúgy megviselte a város lakóinak életét, mint a korábban említettek.

II. Az alkalmazott módszerek vázolása

A doktori értekezés célja a város XX. századi szenvedéseinek a vázlatos bemutatásán túl az, hogy áttekintse azt az utat, amit országos és helyi szinten a magyar agrárium és a magyar agrártársadalom bejárta a második világháború végétől az 1980-as évekig.

Szokatlan korszakhatárok között mozog tehát a dolgozat, hiszen nem 1945-öt és a második világháború végét tekinti kiindulási pontjának, hanem korábbról indul, és vizsgálatait sem hagyja abba a kollektivizálás befejeződésével, a termelészövetkezetek és az állami gazdaságok egyeduralomra jutásával a magyar mezőgazdaságban. Túlmutat ezen a megszokott korszakhatáron is és behatóan ismerteti azokat a termelési eredményeket, amit a hajdúnánási termelészövetkezetek az 1980-as évekig a folyamatos technikai, technológiai fejlődés és főként egy átgondoltabb, a gazdasági szempontokat és a termelők érdekeit jobban integráló üzemszervezeti és jövedelemelosztási mechanizmusok eredményeképpen elért.

Így válik lehetővé, hogy nézőpontját kiszélesítve bemutassa azokat a mélyreható változásokat, amelyek a magyar mezőgazdaságban az 1930-as évek és az 1980-as évek között eltelt fél évszázadban végbementek. Az agrárium szerkezetének teljes újjáalakításával járó rendszerszintű problémák és az agrártársadalmat érő megpróbáltatások összetett hatásainak a bemutatása a munka kiemelt célkitűzései közé tartozik. Központi kérdésként fogalmazódott meg a kutatás során az is, hogy az oly sok értelmetlen szenvedéssel járó, diktatórikus eszközökkel, túlkapasokkal, a hatalmon lévők agressziójával megvalósított kollektivizálást követően miként vált a termelészövetkezet a vidéki Magyarország életének szerves részévé. Miért alakulhatott ki a helyiekben nosztalgikus érzelmek a nagyüzemi mezőgazdaság iránt a rendszerváltozást követően, ha a kollektivizált nagyüzem mindvégig ugyanaz a szovjet mintákat követő, a tagok életét megkeserítő, megélhetését

ellehetetlenítő, munkaerejét kihasználó kolhoz-szerű képződmény maradt, mint ami a szövetkezetesítési hullámok idején volt? Mikor és milyen feltételek teljesülése mellett változott meg a korábbi jogos ellenszenv előbb elfogadássá, majd egy újfajta önazonossággá?

A fenti alapvető kérdéseket több irányból is meg lehet közelíteni, megválaszolásukhoz viszont különböző módszerek alkalmazása vált szükségessé. A téma szakirodalma is jelentős, mind az újabb, mind a régebbi szakmunkákat és tudományos publikációkat tekintve, annak ellenére, hogy a termelőszövetkezeti rendszer felszámolása alig negyedszázada történt meg. A kezdeti nehézségek és az 1960-as évek második felére a gyakorlatban is megjelenő szemléletváltás miatt a kortárs gazdasági szakemberek cikkei és egy-egy részproblémát megvilágító írásai is jól kiegészítették korábbi ismereteinket.

A szakirodalom ismerete és a kortárs szerzők egykorú munkáinak használata azonban csak a kiindulási alapot szolgáltatta a termelőszövetkezeti rendszer működésének a bemutatásához. Legalább ennyire fontos volt a téma elsődleges forrásainak a felkutatása a levéltárakban, valamint az „oral history” által nyújtott lehetőségek megragadása ameddig még köztünk élnek a kor tanúi.

A levéltári források feldolgozása és a termelőszövetkezeti rendszer országos és helyi vezetőivel készített interjúk felhasználása egyértelműen a disszertáció új eredményének tekinthető. Szintén számos új megfigyelést, összehasonlító elemzést és fontos következtetést sikerült levonni azokból a statisztikai adatsorokból, amelyek tudományos feldolgozása Hajdúnánás és környező hajdúvárosok (Hajdúböszörmény, Hajdúszoboszló) tekintetében ilyen mélységben most először történt meg.

A helytörténet tágabb értelmezési mezőbe helyezése, a helyi események országos kitekintésben történő tárgyalása végigvonul a dolgozat gondolati struktúráján és nemcsak a termelőszövetkezetek működését, de a kollektivizálás történetét, a kommunista diktatúra éveit, az 1945-ös földosztást, vagy a második világháborút és az azt megelőző éveket bemutató részekben is megfigyelhető.

Mindez tudatos és előre eltervezett váltásokat tesz lehetővé a helyi és az országos események, a mikro- és a makroszint között. Véleményem szerint ugyanis a kettő elválaszthatatlan egymástól, s ha vannak is eltérések, hangsúlyeltolódások közöttük, amiket helyi jellegzetességként értelmezhetünk, de a két szint összefüggése és egymásra utaltsága tagadhatatlan.

III. Az eredmények tézisszerű felsorolása

Az agráriumban és az agrártársadalomban lezajlott folyamatok ismertetését a kollektivizálás előtti helyzettel, a földosztás jelentőségének a bemutatásával kezdtük. A disszertációban láthattuk továbbá a XX. századi történelem legtöbb megpróbáltatást okozó, szervezeten végrehajtott tetteit, melyek mögött határozott állami akarat húzódott meg.

Olyan folyamatok ezek, amelyekben az állam saját polgárai ellen is fordult, hogy egzisztenciálisan tönkre tegye, megalázza, társadalmon kívülre taszítsa és végül életétől is megfossza áldozatait. A diktatúrák, melyek mindezt a társadalom különböző csoportjai ellen végrehajtották nagyon különbözőek voltak, egyetlen jellemvonás kötötte össze őket, a hatalomgyakorlási technika. Ezek a traumák nagyon nagy hatással voltak az agrártársadalomra, siettették a felbomlás folyamatát és összekapcsolódtak előbb a kuláküldözéssel, majd az erőszakos kollektivizálással.

Az értekezés középpontjában egy hajdúsági kisváros, Hajdúnánás állt, ahol az említett állami terror különös erővel csapott le. A fokozott figyelem azért illeti meg ezt a települést, mivel részben etnikai-felekezeti összetétele (jelentős zsidósága), részben fekvése (a keletről érkező szovjet csapatok korai megjelenése), és részben agrárjellege (kuláküldözések, kollektivizálás) miatt a tárgyalt történelmi bűncselekmények mindegyikének a célpontjává vált. A várost a XX. század folyamán két világháború sújtotta, és a helyi társadalom szerves részének tekinthető zsidóság deportálásával újabb veszteségek érték.

Megbomlott az az évszázados egység, ami a hagyományokra és a békés egymás mellett élésre épülő korábbi társadalmi struktúrát jellemezte.

A helyiek szenvedéseinek a második világháború sem vetett véget, sőt a Rákosi hatalomra kerülését követően indult szovjetizálás legnagyobb félelmeiket váltotta valóra. A kulák kategóriájába eső helyiek szenvedéseiről és a kényszerítő eszközök, nem egy esetben fizikai erőszak alkalmazásával folytatott kollektivizálásról részletesen is szó volt. A hajdúnánási kuláklista 222 főt tartalmazott, de jóval többen voltak, akik a rendszer brutalitásának áldozataul estek. S itt kapcsolódott össze az állami terror a mezőgazdaság átalakításával, amely hosszadalmas folyamat végén elvezetett a nagyüzemek meghatározóvá válásához és megerősödéséhez, ami még nem jelentette egyúttal a termelés sikeressé válását is egyben, de fontos lépcsőfok volt az ahhoz vezető úton.

A hajdúnánásiak egyéni gazdálkodáshoz szoktak. Városba tömörültek ugyan, de fontos szerepe volt mindennapjaikban a környező tanyáknak is. Nem szakadtak el a földtől, az állatoktól és a gazdálkodásnak attól a megszokott rendjétől, amit apáiktól, dédapáiktól örökölték és tanultak. A kollektivizálás és a tőlük idegen, a keleti világból érkező szovjet modell rájuk erőltetése egyet jelentett teljes világrendjük felborulásával. Szívósan ellenálltak, védték földjüket, állataikat, gépeiket, tulajdonukat, távol állt tőlük a hatalom által szorgalmazott közös gazdálkodás.

Az első termelészövetkezetek ráadásul működésképtelenek voltak, a tagság megélhetését sem biztosították, s így a kolhoz a nyomor, az éhezés és a kizsákmányolás szinonimájává vált. Agitálás, zsarolás, fizikai bántalmazás és három szövetkezetesítési hullám kellett ahhoz, hogy a nagyüzem meghatározóvá váljon a magyar mezőgazdaságban. Az 1956-os forradalom leverését követően a vidéki társadalom ellenállása megtört, s az újabb kollektivizálási kampány már elérte a kívánt eredményt. A jövő a termelészövetkezetekre és állami gazdaságokra épülő szocialista mezőgazdaságé lett.

A Kádár-rendszer első éveit a legitimitási problémákkal küzdő hatalom konszolidációjával és a megtorlással teltek. A mezőgazdaság kollektivizálása után az agrárirányítás olyan körök kezébe került, akik semmit sem tanultak az első két kísérlet során elkövetett súlyos gazdaságpolitikai hibákból. Az állami terror, amely végső soron az egyéni gazdák tönkretételével elvezetett a szocialista mezőgazdasághoz, képtelen volt megfelelően megszervezni a gazdaság működését és meghozni a főként az egyéni érdekeltiség számára nagyobb lehetőségeket biztosító racionális döntéseket. A diktatúrával teljes mértékben azonosuló politikusok, mint amilyen Dögei Imre is volt, kizárólag a szovjet minta szolgálai lemásolásában tudtak gondolkodni.

Az agrárpolitikai fordulathoz új időkre és új emberekre volt szükség, olyan agrárszakemberekre, akik megértették, hogy a termelők (ez esetben a szövetkezeti tagok) nélkül, sőt kifejezetten ellenük cselekedve nem lehet hatékony termelést folytatni. A nagyüzemi struktúra és a közös gazdálkodás előnyeinek kihasználásához az kell, hogy mindenki, így a tényleges munkát végző tag is érdekelt legyen a sikerben. A magyar mezőgazdaság sikerágazattá válására, az agrárium termelési potenciáljának jelentős megemelkedésére is akkor került sor, amikor a Fehér Lajos-féle irányvonal lehetőséget kapott elméleti koncepciójának megvalósítására.

Mindezt alátámasztották a Hajdúnánásra és a megyei termelőszövetkezetekre vonatkozóan lefolytatott részletes vizsgálatok is. Nagyon szembeűnő folyamatként tárult elénk az egyéni gazdálkodók hirtelen háttérbe szorulása, majd eltűnése és a termelőszövetkezetek ezzel párhuzamos térnyerése. A jelenség minden növényfajta tekintetében látványosan mutatkozott meg. Ugyanilyen látványos volt az 1970-es évek rendkívüli eredményeket hozó termelése úgy a növénytermesztés, mint az állattenyésztés vonatkozásában. Láttuk a folyamatok háttérében álló gazdaságszervezési változásokat és azt a technikai, technológiai fejlődést, ami elsősorban a gépesítettség növekedésében (önálló szövetkezeti gépparkok), valamint a vegyipar által lehetővé tett

kemizálási lehetőségekben (műtrágyázás terjedése, gyomirtó szerek alkalmazása) nyilvánult meg.

A termésmennyiség és a termés hozamok jelentős emelkedése a megyében majdnem minden fontosabb, vizsgálat alá vont termény esetében jelentkezett, kivételt csak azok a növényfajták jelentettek, amelyek vagy a vetésszerkezet átalakulása (pl. tavaszi árpa), vagy az állattenyésztés megváltozott igényei (pl. zab) miatt szorultak háttérbe. A növénytermesztés mellett az állattenyésztés is felfutott, különösen a juhtenyésztés és a sertésenyésztés, míg a lovak számának lecsökkenése a gépesítettség javulásával csökkenő igaerő-szükséglet miatt következett be.

Az általános tendencia azonban nem mindenütt érvényesült egyformán, a helyi sajátosságokra úgy a hajdúnánási, mint a hajdúböszörményi és a hajdúszoboszlói szövetkezeti szektor esetében részletesen is kitértünk. Láthattuk, hogy az egyéni gazdaságok még 1956 után is tartották magukat néhány évig. Feltűnő volt a termelőszövetkezetek térnyerését és az egyéni gazdaságok visszaszorulásának a folyamatát figyelve, hogy helyi szinten milyen ütemeltolódások mutatkoztak. Hajdúnánás e tekintetben is elűtött a másik két hajdúvárostól, hiszen az adatok a növénytermesztési ágazat több szektorának (pl. búza-, őszi és tavaszi árpa-, zab-, cukorrépa-, napraforgó- és lucernatermesztés) az esetében is azt bizonyították, hogy itt az egyéni gazdaságok még 1960-ban is komoly terméseredményeket produkáltak, miközben másutt ekkor már a kisüzemek teljesen jelentéktelenné váltak.

A terméseredmények 1962-től 1980-ig terjedő vizsgálata azonban egyértelműen bebizonyította, hogy miért számított a mezőgazdaság a Kádár-korszak második felében már egyértelműen a nemzetgazdaság legsikeresebb ágazatának, amely termelési hatékonyságának és jövedelemtermelő képességének köszönhetően a szövetkezeti tagság életszínvonalának az emelkedéséhez is nagyban hozzájárult. A fejlődés különösen az 1970-es években gyorsult fel. Hajdúnánás termelőszövetkezetei nem számítottak a régió

élvonalába tartozóknak, különösen a hajdúböszörményi nagyüzemek hatékonyságával nem tudták felvenni a versenyt, de terméseredményeik és termésátlagaik folyamatosan javuló tendenciát mutattak és a tagoknak egyre biztosabb megélhetést nyújtottak.

A disszertáció témaválasztását részben az az ellentmondás tette indokolttá, ami a szövetkezeti tagságnak az 1970-es évek elejétől egyre nagyobb életszínvonalat biztosító termelőszövetkezeti rendszer és a kollektivizálás kezdeti időszakával kapcsolatban, a hajdúnánásiakban máig élő, érzékeny sebeket okozó nyílt erőszak között feszült. A helyi folyamatokat azonban tágabb keretbe kellett helyezni, s ezért kaptak hangsúlyt az országos események és a megyei tendenciák is.

Az erőszakos kollektivizálással foglalkozva olyan jelenségek is látótérbe kerültek, mint például a kuláküldözés, a konstruált perek, vagy 1956 és az azt követő kegyetlen megtorlás. A munkában helyet kellett adni ezeknek a történéseknek is, annak ellenére, hogy elsősorban a kollektivizálásra és az 1956 utáni szocialista mezőgazdaságra igyekeztünk irányítani a figyelmünket.

Az agrárium és az agrártársadalom a második világháború kitörésétől az 1970-es évek végéig terjedő időszakban gyökeres átalakuláson ment keresztül. A földosztás a magántulajdon kiterjesztését, az erőszakos kollektivizálás viszont annak teljes felszámolását jelentette. A termelőszövetkezetek a nagyüzemi mezőgazdaság kiépítésének módja és eszközei, az agitátorok tevékenysége és a megélhetési nehézségek miatt kezdetben a diktatúra szimbólumai lettek.

Az 1960-as évektől viszont, amikor a rendszer megszilárdult és nagyobb teret engedett az önrendelkezésnek, az egyéni kezdeményezéseknek a termelőszövetkezetekhez fűződő viszony megváltozott. Javultak a terméseredmények, növekedett a szövetkezeti tagság jövedelme, könnyebbé vált a megélhetés és termelőszövetkezet biztos munkahellyé és a vidéki élet természetes keretévé kezdett válni. Ezek a jelenségek Hajdúnánáson is

megfigyelhetőek voltak, s mind a mai napig meghatározzák a helyiek viszonyulását a termelőszövetkezeti rendszer időszakához.

IV. A témában megjelent tanulmányok, szerkesztett kötetek

- 1.** Termelőszövetkezetek Hajdúnánáson. Debreceni Szemle 2007. 2. szám, 206-221.
- 2.** Mezőgazdasági szakképzés társadalmi háttere Debrecenben és Pallagon. In: Emlékkönyv ifj. Barta János 70. születésnapjára. (Szerk. Papp Imre, Angi János, Pallai László) Debrecen, 2010. 367-386.
- 3.** A magyar agrár felsőoktatás története a neoabszolutizmus időszakától az első világháborúig. In: Tanulmányok Ujváry Zoltán 80. születésnapja alkalmából (Szerk. Kavecsánszki Máté, Szászfalvi Márta) Debrecen, 2012. 41-54.
- 4.** Egy kiállítás margójára. A hajdúnánási „Kitaszítottak” című tárlat történelmi háttere. In: „Kitaszítottak”. Emberek, sorsok, politika a XX. század közepének Magyarországon. (Szerk. Pallai László) Hajdúnánás, 2012. 163-196.
- 5.** A Rákosi-diktatúra jogsértései és azok helyi vonatkozásai Hajdúnánáson. In: Princípium Pályánk kezdetén (Szerk. Lukács Anna) Debrecen, 2012. 21-38.
- 6.** Egy évforduló jelentéstartalmai. A hajdúnánási termelőszövetkezetek fél évszázados múltja. Nánási kalendárium és helytörténeti olvasókönyv. (Szerk. Rigó Tamásné) Hajdúnánás, 2013. 131-155.
- 7.** A mezőgazdasági termelőszövetkezetek megerősödésének folyamata Hajdúnánáson 1956 után. In: Vidék és város: ellentétek és kölcsönhatások a 20. századi Magyarországon (Szerk. Pallai László) Hajdúnánás, 2013. 157-194.
- 8.** Ünnepek, ünnepkörök történelmi és néprajzi vonatkozásai. In: Studia Folkloristica et Ethnographica 57. (Szerk. Bartha Elek, Forisek Péter és Csiszár Imre) Debrecen, Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék, 2013.

- 9.** Egy évforduló jelentéstartalmai: A hajdúnánási termelőszövetkezetek fél évszázados múltja. In: Nánási kalendárium és helytörténeti olvasókönyv. (Szerk. Rigó Tamásné) Hajdúnánás, Hajdúnánási Szellemi Műhely, 2013. 131-155.
- 10.** Hajdúnánás népesedési viszonyai és az életkörülmények alakulása 1945 után. In: Zemepanské mestá a mestecká v uhorsku v ranom novoveku - Mezővárosok a koraújkori Magyarországon. (Szerk. Kónya Péter) Presov, Vydavatelstvo Presovskej Univerzity, 2013. 315-351.
- 11.** A mezőgazdasági termelőszövetkezetek megerősödése Hajdúnánáson. Agrártörténeti Szemle 55. évf. 2014. 1-4. szám, 61-82.
- 12.** Hajdúnánás hősei az első világháborúban. In: Nánási kalendárium és helytörténeti olvasókönyv. (Szerk. Rigó Tamásné) Hajdúnánás, Hajdúnánási Szellemi Műhely, 2015. 68-83.
- 13.** A „Nagy Háború” mint a 20. század nyitánya. A háborús vereség következményei egy kisváros életében. In: Vidék és város: Az első világháború és a magyar vidék. (Szerk. Barta Róbert és Csiszár Imre) Hajdúnánás, 2015. 43-82.

Nyilvántartási szám: DEENK/167/2015.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Csiszár Imre
Neptun kód: ZT2014
Doktori Iskola: Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészlet(ek) (2)

1. **Csiszár I.:** A mezőgazdasági termelőszövetkezetek megerősödésének folyamata Hajdúnánáson 1956 után.
In: Vidék és város: ellentétek és kölcsönhatások a 20. századi Magyarországon. Szerk.: Pallai László, Hajdúnánási Önkormányzat, Hajdúnánás, 157-194, 2013. ISBN: 9789638935120
2. **Csiszár I.:** Egy kiállítás margójára: A Hajdúnánási "Kítaszítottak" című tárlat történelmi háttere.
In: "Kítaszítottak": Emberek, sorsok, politika a XX. század közepének Magyarországon.
Szerk.: Pallai László, Önkormányzat, Hajdúnánás, 163-196, 2012.

Magyar nyelvű tudományos közlemény(ek) hazai folyóiratban (1)

3. **Csiszár I.:** A mezőgazdasági termelőszövetkezetek megerősödése Hajdúnánáson.
Agrártört. Szle. 55 (1-4), 61-82, 2014. ISSN: 0002-1105.

További Közlemények

Magyar nyelvű könyvrészlet(ek) (2)

4. **Csiszár I.**: A magyar agrár felsőoktatás története a neoabszolutizmus időszakától az első világháborúig.
In: Tanulmányok Ujváry Zoltán 80. születésnapja alkalmából. Szerk.: Kavecsánszki Máté, Szászfalvi Márta, Kapitális Kft., Debrecen, 41-54, 2012. ISBN: 9789630831291
5. **Csiszár I.**: Mezőgazdasági Szakképzés társadalmi háttere Debrecenben és Pallagon.
In: Emlékkönyv ifj. Barta János 70. születésnapjára. Szerk.: Papp Imre, Angi János, Pallai László, Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, Debrecen, 367-386, 2010.

Magyar nyelvű közlemény(ek) hazai folyóiratban (2)

6. **Csiszár I.**: Hajdúnánás hősei az első világháborúban.
Nánási Kal. Helytört. Olkv. , 68-83, 2015. ISSN: 1589-1232.
7. **Csiszár I.**: Termelőszövetkezetek Hajdúnánáson.
Debreceni Szle. 2, 206-221, 2007. ISSN: 1218-022X.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2015.08.31.

